

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"ศิลปะศึกษา" เป็นวิชาที่สำคัญยิ่ง วิชาหนึ่งสำหรับเด็กในระดับประถมศึกษา เพราะศิลปะศึกษา ไม่ใช่เป็นวิชาเฉพาะ แต่เป็นวิชาซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชาอื่น ๆ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การสอนภายในชั้นให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ศิลปะศึกษาจะช่วยให้เด็กทุกคนมีโอกาพัฒนาความสามารถส่วนบุคคลได้อย่างเต็มที่ และช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม¹

แต่เดิมนั้นการสอนศิลปมักจะเป็นการบอกกฎเกณฑ์ให้เด็กทำ การให้ลอกแบบที่ครูเขียนไว้เป็นตัวอย่าง หรือให้เด็กวาดตามสมุดวาดเขียนที่มีแบบไว้ให้เสร็จเรียบร้อยแล้วเป็นต้นที่เป็นดังนี้เพราะครูที่สอนไม่เข้าใจความมุ่งหมายของการสอนศิลป ว่ามุ่งที่จะให้เด็กแสดงออกซึ่งความรู้ ความคิด อารมณ์และความรู้สึก มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักสวยรักงาม ตลอดจนเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น² นอกจากเรื่องไม่เข้าใจในความมุ่งหมายของการสอนศิลปะศึกษาแล้ว ครูทั่ว ๆ ไปยังมีความเชื่อที่ผิด ๆ เกี่ยวกับศิลปะศึกษ่อีกด้วย กล่าวคือเราจะพบครูประจำชั้นจำนวนมากที่หลีกเลี่ยงไม่ยอมสอนวิชาศิลปะศึกษา เพราะร้องเพลงไม่เป็น หรือวาดภาพไม่ได้เป็นต้น แต่จากหลักฐานทางวิชาการ ด้านพัฒนาการของเด็กยืนยันว่า บุคคลคนเดียวที่จะช่วยส่งเสริมการสร้างสรรคให้แก่เด็ก ก็คือครูประจำชั้นนั่นเอง และการที่ครูไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาทางศิลปะนั้น

1

William B. Ragan, Modern Elementary Curriculum (3rd ed., New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966) p 432.

²โกวิท วรพิพัฒน์, "ศิลปะศึกษาในโรงเรียน", วารสารประชาศึกษา, 7

(กรกฎาคม 2506), หน้า 704.

ก็มีได้เป็นอุปสรรค ในการที่จะพยายามค้นพบและส่งเสริมความสร้างสรรค์ในเด็ก โดยลองนึกเปรียบเทียบกับการสอนศิลปะด้วยมือ จะเห็นว่าครูหลายคนมีลายมือไม่สู้จะดีนัก แต่ก็สามารถสอนวิชาศิลปะด้วยมือให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี โดยอาจจะขลุ่ยซัดกีตาร์ในตอนแรก แต่เมื่อพยายามต่อไป ครูก็จะเบาใจขึ้น หนึ่งในการสอนศิลปะศึกษาแนวใหม่นี้ ครูไม่จำเป็นต้องมีทักษะในทางศิลปะโดยตรงก็สอนได้ เพราะเมื่อมาคำนึงถึงหลักการสอนเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคแล้ว ทักษะของครูก็ไม่จำเป็นต้องมี เนื่องจากครูไม่ต้องวาดให้เด็กลอก ไม่ต้องระบายสีให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง ไม่ต้องบันทึกให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่างเสมอไป เช่นแต่ก่อน ส่วนในเรื่องความรู้ทางศิลปะและวิธีการสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน ในการนำไปใช้แนะนำนักเรียนในด้านหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งที่สกัดกั้นความจริงของงานและการสร้างสรรค์ของเด็ก ก็คือหนังสือและสมุดวาดเขียนซึ่งมีจำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน เพราะมีลักษณะไม่ถูกต้องตามวิธีสอนศิลปะแนวใหม่ เนื่องจากในหนังสือเหล่านั้นมีแบบให้เด็กเขียนและลอกหน้าคတ်หน้า ครูที่ซื้อไปใช้ คำนึงแต่เพียงความสะดวก เพราะเมื่อถึงเวลาวาดเขียนก็ให้เด็กเปิดสมุดแล้วลอกรูปตามแบบลงไป แต่ผลที่เด็กได้รับก็คือ กลายเป็นนักลอกแบบเท่านั้น ไม่มีประโยชน์ทางการศึกษาแต่ประการใด เพราะครูได้ทำลายการสร้างสรรคของเด็กจนหมดสิ้น

ขณะนี้ได้มีการเคลื่อนไหวในวงการสามัญศึกษาทั่วไป ซึ่งทำให้เน้นถึงศิลปะและความเชื่อในข้อที่ว่า ขบวนการศึกษาของเด็กนั้นควรจะต้องประกอบไปด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กลมกลืนกัน ทั้งนี้หมายความว่าเราจะต้องเลิกใช้วิธีนำเข้าสู่วิชาต่าง ๆ อย่างแคบ ๆ แต่กลับใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เราสร้างขึ้นจากปัญหาเหล่านั้น หากวิธีการเหล่านี้เป็นที่รับรองกันแล้ว การจัดการการสอนในโรงเรียนโดยแบ่งเวลาเด็กขาดลงไปว่า วิชาไหนตั้งต้นเมื่อไรนั้นก็ย่อมเป็นอันยกเลิกไป เนื้อวิชาและทักษะจะสอนกันต่อเมื่อเกิดความต้องการขึ้นเท่านั้น ปัจจุบันในทางบูรณาการที่สำคัญในความคิรวบยอดของการศึกษา คือการรวมเอาศิลปะสร้างสรรค์เข้าไปในเกือบทุกวิชา ตัวอย่างเช่น วิชาขับร้อง คณิตศาสตร์ อาจจะมีบูรณาการเกี่ยวกับวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี การวางสอนในโรงเรียนที่สอนตามแนวใหม่ ไม่มีรายการกำหนดตายตัวว่าวิชาไหนตั้งต้นแต่เมื่อไร สิ้นสุดเมื่อไร

แต่วางแผนไว้กว้าง ๆ ว่า จะให้ประสบการณ์อะไรแก่เด็กคอนไทน์ โดยวิชาศิลปศึกษาจะสอดแทรกเข้าอยู่ในวิชาต่าง ๆ แทนทุกวิชา เช่น เมื่อครูสอนวิชาสังคมศึกษาแล้ว พอถึงชั่วโมงกิจกรรม ครูอาจนำเอาเทคนิคอันใดอันหนึ่งของ วิชาศิลปมา ให้เด็กทำเกี่ยวกับวิชาที่เรียนมาแล้ว เช่น ครูอาจจะให้เด็กช่วยกันเขียนภาพผนัง (mural) เกี่ยวกับอาชีพของคนในท้องถิ่น หรืออาจเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาที่ทำกันในท้องถิ่น เหล่านี้เป็นต้น แต่ถึงหากจะไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่กล่าวมานี้ทุกประการ แต่การที่ศิลปได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของวิชาต่าง ๆ ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

สำหรับความมุ่งหมายสำคัญในการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษานั้น เรามิได้สอนเพื่อจะฝึกคนให้เป็นศิลปิน แต่เรามุ่งจะให้เด็กให้รู้นั้นรู้จักแสดงออก รู้จักสร้างสรรค์ รู้จักและเข้าใจในสุนทรียภาพทั่ว ๆ ไป ในการที่จะต้องใช้ความสร้างสรรค์นั้น เด็กจะต้องมีเสรีภาพในหลายด้าน เวลาที่ วัยสุกักดี ตลอดจนเทคนิคในการปฏิบัติที่ดี ไม่ควรจะเป็นเครื่องสกัดกั้นการสร้างสรรค์ของเด็ก เช่น เด็กกำลังมีจิตใจไปรังใส กำลังมองเห็นช่องทางในการแสดงออกของตน โดยการเขียนภาพผนัง เป็นต้น เมื่อเด็กตกลงใจแล้วว่าจะเขียนอะไร และเมื่อลงมือเขียนไปแล้ว ยังไม่เสร็จตามที่ตั้งใจหมดเวลาเสียก่อน เขาก็จะต้องยุติงานที่ทำอยู่ไปเรียนวิชาใหม่ ความคิดที่จะทำก็เลยถูกสกัดขาดตอนไปเสีย ในด้านวัยสุกักเช่นกัน หากเราไม่มีวัสดุให้เด็กได้ใช้โดยเสรี ก็ย่อมทำให้ความคิดในทางสร้างสรรค์ของเด็กสะดุดหยุดลงได้เหมือนกัน นอกจากครูจะมีไหวพริบพอที่จะแนะนำให้เด็กได้ทดลองหาวัสดุหรือวิธีการอื่น ๆ มาใช้

ผู้นำทางการศึกษาแผนใหม่ยืนยันว่า เด็กทุกคนสามารถสร้างสรรค์ได้ ศิลปไม่ใช่เป็นวิชาสำหรับผู้ที่พรสวรรค์เท่านั้น แต่เป็นวิชาที่เด็กทั่ว ๆ ไปจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศิลปโดยเท่าเทียมกัน ถ้าหากครูสามารถสอนได้ถูกต้องแล้ว เด็กปกติทั่วไปจะสามารถร้องเพลง ฟ้อนรำ และระบายสีได้ทุกคน ทั้งนี้มิได้หมายความว่า เด็กจะต้องเป็นศิลปินอย่างยอดเยี่ยม เพราะว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมมีอยู่ในตัวเด็กด้วย ความสามารถของเด็กในการสร้างสรรค์ย่อมมีระดับต่างกัน เช่น เกี่ยวกับความสามารถในการเรียนวิชาอื่น ๆ³

³ กุศล สุจรรยา, "ศิลปศึกษาคามหลักสูตรใหม่", วารสารศูนย์ศึกษา, 4

การเคลื่อนไหวในทางศิลปศึกษาคามแนวใหม่นี้ ได้เริ่มต้นขึ้นในสหรัฐอเมริกา เมื่อ ค.ศ. 1920 เนื่องจากมีปัจจัยเกิดขึ้นพร้อมกัน 3 อย่าง อันเป็นเหตุกระทบกระเทือนถึงการสอนศิลปศึกษา คือ

1. ภาพเขียนฝรั่งเศส ซึ่งทำให้เกิดการปฏิวัติในทาง Visual Arts ในตอนต้นศตวรรษ ภาพดังกล่าวนี้ได้แพร่หลาย และได้รับความนิยมทั่วไปในอเมริกา

2. พัฒนาการทางการศึกษา ซึ่งมีบุคคลสำคัญ เช่น จอห์น ดีวี่ (John Dewey) ผู้ที่ได้ให้บทนิยาม ความมุ่งหมายและวิธีการศึกษาแนวใหม่

3. ผลงานของ ฟรานซ์ เกอเซค (Franz Cezek) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเรียน

สำหรับภาพเขียนฝรั่งเศสนั้นมีผู้นำเข้าไปแสดงในอเมริกาไปก่อนในปี 1913 ในนครนิวยอร์ก ภาพเหล่านี้ได้เน้นถึงร่างโครง (Structure) และรูป (Form) และได้ทำให้ Visual Arts กลายเป็นสิ่งที่ใช้ในการแสดงออก ส่วนในด้านการศึกษา นั้น ดีวี่ (Dewey) ได้พยายามแสดงให้เห็นว่า ความสำคัญของการรับผิดชอบของการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย เขาได้เน้นถึงธรรมชาติของประสบการณ์ในการเรียน ในการให้การศึกษาของเด็กว่าวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมอาจพบเมื่อได้ลงมือเรียนและสอน ปัญหาเรื่องการเรียนรู้จะอยู่ในขอบเขตความสามารถของเด็ก และครูก็มีส่วนช่วยเหลือเด็กด้วย ผลงานของเกอเซค (Cezek) นั้น ได้เน้นในด้านกิจกรรมในการสร้างสรรค์ เธอได้แสดงให้เห็นว่าเด็กชอบมีโอกาสนี้ที่จะเคลื่อนย้ายโดยเสรี ต้องการทดลองและจับวัสดุ ถ้าเราสามารถเอาความจริงเหล่านี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการทดลอง และค้นคว้าในงานทางศิลปแล้ว ธรรมชาติของเด็กก็จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาการขึ้นตามลำดับ

แนวความคิดทั้งสามทางนี้ ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการสอนศิลปศึกษา ครูเริ่มส่งเสริมเด็กให้ใช้ศิลปเป็นเครื่องแสดงออก ได้พบวาทะของครู คือช่วยให้นักสร้างสรรค์รูปทรงอันสุนทร (Aesthetic Forms) ใช้การสร้างสรรค์เป็นหุ่นเกาะสำหรับความคิดและความรู้สึก

ครูเริ่มมองเห็นคุณภาพของรูปทรงทางศิลปะ (Art Forms) ว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิธีที่เด็กได้เรียนรู้ศิลปะเป็นเครื่องแสดงความคิดอันงดงามของตนออกมาภายนอก Visual Form คือรูปทรงอันมองเห็นได้ช่วยกันนี้ได้กลายมาเป็นเครื่องมือที่เด็กจะได้ใช้เชิดชูความคิดของตนให้เด่นชัดขึ้น เพื่อแสดงออกมาให้มีความหมาย เด็กเรียนรู้ที่จะบังคับองค์ประกอบ (element) ของรูปทรงในขณะที่เขียนระบายความคิดเห็นของตน⁴

ศิลปะศึกษาในขณะนี้กำลังจะหมดสภาพที่มีลักษณะวิชาเข้าไปทุกที หมายความว่าวิชานี้ไม่ปรากฏเป็นชื่อหรือชั่วโมงสอนอยู่ในตารางสอน แต่วิชานี้ได้เป็นวิชาลักษณะพิเศษที่สอดแทรกอยู่ในแทบทุกวิชา เป็นวิชาซึ่งช่วยให้เด็กได้แสดงออกซึ่งอารมณ์และความสามารถส่วนบุคคล ทรายปึกที่บุคคลไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะพิจารณาตนเอง ค้นพบความหมายด้วยตนเอง ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้กลมกลืนกันได้แล้ว เขาก็คงไม่สามารถบรรลุถึงความอิมเมจิไวต์ ความรู้สึกถึงเครื่องของเขาส่งขึ้น เขาจะรู้สึกตัวว่าขาดความมั่นคงมากขึ้น ขาดความสามารถที่จะพิจารณา เขาจะมองไม่เห็นจุดหมายที่จะอำนวยความสะดวกพอใจให้แก่ตัวเองในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง และไม่สามารถจะมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยได้เมื่อเกิดความต้องการขึ้น การเน้นศิลปะศึกษาในการพัฒนาการของบุคคลให้เติบโตเต็มที่นี้ เป็นทางเตรียมให้เด็กสามารถที่จะปฏิบัติตนอย่างผู้ใหญ่ได้ถูกต้องเมื่อเติบโตขึ้น ถ้ามองดูอย่างหยาบ ๆ ก็จะเข้าใจยากว่าเหตุใดศิลปะศึกษาจึงจะมีบทบาทในการพัฒนาการของเด็ก และถ้าเราจะมองดูวิธีสอนที่โรงเรียนส่วนมากในปัจจุบันนี้ใช้กันอยู่ ก็จะยิ่งไม่เกิดความเข้าใจอันใดเลย เพราะการสอนโดยวิธีลอกแบบ โดยวิธีทำตามตัวอย่างนั้น ไม่ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กแต่อย่างใดเลย

ศิลปตามแนวใหม่นั้น เขามีได้จำกัดอยู่แต่กระดาษกับดินสอคำ สีน้ำ เท่านั้น ศิลปวัสดุมีมากมายหลายอย่าง สิ่งเหล่านี้รวมทั้งกิจกรรมที่เด็กจะต้องทำมีความสำคัญอย่างยอดเยี่ยม

⁴กุลล สุจรรยา, "ศิลปะศึกษาแนวใหม่", วารสารศูนย์ศึกษา, 7 (กรกฎาคม 2502), หน้า 16 - 17.

สำหรับเด็กทุกวัยจะได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เด็ก ๆ จะพบว่าศิลปะวัสดุเหล่านี้ไม่มีความหมายอันใด นอกจากเมื่อเขาเอามันมารวมเข้า เมื่อเด็กเอาวัสดุต่าง ๆ มาจัดรวมเข้าด้วยกันเพื่อจะระบายสี หรือ เขาจะทำงานแกะสลักสักชิ้นหนึ่ง นั้นเขาจะทำหน้าที่ถึงสองอย่างคือ เป็นทั้งผู้ประดิษฐ์ และผู้ชม ทุกครั้งที่เด็กทำการเลือกไม่ว่าจะเป็นการเลือกเทคนิคหรือเลือกวัสดุก็ตาม เขาจะต้องใช้ความพินิจ พิจารณาพร้อมกันด้วย ในการสอนศิลปะศึกษาแนวใหม่ เราให้เด็กเลือกและพิจารณาตัดสินใจเอง เราจะไม่บอกว่าน่าทะเลใช้สีอะไร ห้อยฟ้าใช้สีอะไร การที่เด็กได้มีโอกาสได้พิจารณาสิ่งเหล่านี้ ด้วยตนเอง จึงจะเป็นวิธีการของการศึกษาที่ถูกต้อง⁵

ในวงการศึกษามืองไทยในปัจจุบันนี้ ก็ได้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงแก้ไข ในการปรับปรุงโครงการสอน การจัดและการบริหารโรงเรียน วิธีสอน และการวัดผล ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่ได้มีการเคลื่อนไหวและปรับปรุงมาด้วย ในหลักสูตรชั้นประถมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2503 นั้น ได้กำหนดวิชาศิลปะศึกษาไว้เป็นวิชาหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมวิชานี้ ก็คือวิชาวาดเขียนและการฝีมือเดิมนั่นเอง เหตุที่เปลี่ยนแปลงก็เนื่องจากการเรียนวิชาวาดเขียน และการฝีมือ ครูส่วนมากเข้าใจว่าเรียนแต่เพียงวาดเขียน (Drawing) และการฝีมือ (Hand Work or Craft) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะศึกษา (Art Education) เท่านั้น สำหรับศิลปศึกษานั้นมีขอบข่ายกว้างขวางจะทำให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากมาย เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองและเลือกวัสดุนานาชนิดมาทำหรือสร้างสรรค์ขึ้น⁶ แต่ก็ยังมีครูและผู้รู้และเข้าใจเป็นจำนวนน้อย แม้หลักสูตร 7 ปีที่ได้ออกมาแล้ว จะได้ถึงความมุ่งหมายของศิลปะศึกษาไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิธีการศึกษาก็ตาม แต่ความเข้าใจในเรื่อง

⁵ กุศล สุจรรยา , เรื่องเคมี , หน้า 18

⁶ พินิจ ภาวังคะรัต, "การสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา" คู่มือนิเทศการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2509) หน้า 1.

ศิลปศึกษาก็ยังไม่แจ่มแจ้งแก่ครูอาจารย์ทั่วไป นอกจากอาจารย์หรือท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรับปรุงหลักสูตรนี้ออกมา และท่านที่ได้เคยไปศึกษาวิชานี้มาโดยตรงเท่านั้น

สาระสำคัญระหว่างศิลปแนวเก่าและแนวใหม่ พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

ขบวนการสอนศิลป

แนวเก่า

แนวใหม่

ความหมาย

1. ศิลปเป็นการฝึกทักษะ

2. เฟื่องเฟิงทางค่านิยมถูกต้อง

3. มีความหมายสำหรับเด็กเพียงกลุ่มหนึ่ง ที่มีพรสวรรค์

1. ศิลปเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา เป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้มีประสบการณ์และพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

2. ให้เด็กแสดงออกอย่างเสรีจากประสบการณ์ของตนเอง เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. ศิลปเป็นประสบการณ์ร่วมของเด็กทุกคน ไม่ว่าจะโง่หรือฉลาด แข็งแรง หรือพิการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้แสดงความสามารถเต็มที่ ตามศักยภาพ

หลักสูตร

4. แยกเป็นรายวิชาเฉพาะภาคเขียน การฝีมือ

5. มีขอบเขตของกิจกรรมแคบ ส่วนมากมีแค่วาดรูป ระบายสี

6. เวลาให้ทำงานน้อย กำหนดตายตัว

4. เป็นหมวดวิชาที่มีการสัมพันธ์กับหมวดวิชาอื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย

5. มีขอบเขตกิจกรรมกว้างขวาง มีวิถีทางนานมีการให้เด็กได้แสดงออก และสร้างสรรค์ความสามารถ

6. เวลายืดหยุ่นได้

7. ถือว่าศิลปศึกษาไม่มีความสำคัญในหลักสูตรมาก เป็นงานที่คุณค่าต่ำกว่าและสำคัญน้อยกว่าพวกวิชาการ 8. เพื่อฝึกทักษะและอวัยวะบางส่วน เช่น มือ และ ตา 9. เพื่อผลงานอันมีความถูกต้องและสวยงาม	7. ถือว่าศิลปศึกษามีความสำคัญต่อการเรียนของเด็ก มีคุณค่าและมีความสำคัญเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ 8. ส่งเสริมความจริงของงาน และพัฒนาการของเด็กทุกคน (The Whole Child) 9. เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์จากการทำงานศิลปะ เพื่อให้ได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ โดยถือว่าความสำคัญของศิลปศึกษานั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่เด็กแสดงออกมากกว่ารูปร่าง หรือเนื้อหาของผลงานที่ปรากฏ

วิธีสอน

1. การสอนเพียง เล็งถึงประสิทธิภาพของทักษะในการทำงานเป็นสำคัญ 2. การสอนเป็นแบบให้เด็กทำตามคำสั่งของครู และมีแต่การทำงานตามลำพัง 3. สอนให้เด็กลอกตามแบบ ตามความต้องการของครู โดยให้พยายามวาดให้เหมือนของจริงมากที่สุด	1. ถือว่าศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายอารมณ์และเป็นการแสดงออกของความสนใจ ทักษะในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญรองลงไป และจะสอนเมื่อเด็กต้องการ 2. การสอนพยายามทำให้ศิลปะเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับเด็ก และส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้ทำงานทางศิลปะ ทั้งส่วนตัวและหมู่ 3. สอนให้เด็กแสดงออกและสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ให้ความคิดริเริ่ม มีการออกแบบ (Design) ถือว่าการออกแบบด้วยตนเองเป็นหัวใจของงานทางศิลปะของเด็ก

4. การสอนให้เด็กทำงานอย่างเดียวกัน
ทำเหมือน ๆ กันหมดทุกคน โดยไม่คำนึง
ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความ
ต้องการ หรือความสนใจของเด็กเลย
5. การสอนเพ่งเล็งเฉพาะเด็กบางคนที่มี
ความสามารถเป็นพิเศษทางศิลปะ เป็น
การสอนเพื่อหวังปั้นศิลปิน

การประเมินผล

1. การประเมินผลเพ่งเล็งความถูกต้องและ
ความสวยงามเป็นสิ่งสำคัญ โดยถือเอา
มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์
2. นิยมให้คะแนนและตีพิมพ์ผลงานของเด็ก
โดยไม่มี การ เสนอแนะ

ครูผู้สอน

1. ครูผู้สอน มีความเข้าใจว่าผู้ที่จะสอน
ศิลปะได้ จะต้องเป็นศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญ
2. ครูเป็นผู้ออกคำสั่งกะเกณฑ์ให้เด็กทำงาน
ตามความประสงค์ของตน

4. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ให้เด็กทุกคนมีโอกาสแสดงออก สร้างสรรค์
และชื่นชมงานด้านศิลปะโดยเท่าเทียมกัน

1. สังเกตดูจากพัฒนาการทางศิลปะ และความ
ชื่นชมของเด็ก คือเอาตัวเด็กเป็นเกณฑ์ใน
การวัดผล โดยคำนึงถึง วัย ภูมิภาค และ
ประสบการณ์
2. นิยมการชมเชยให้กำลังใจ เพื่อเร้า
ความสนใจและสนับสนุนให้เด็กมีความพยายาม
ยิ่งขึ้น

1. เข้าใจว่า ผู้ที่จะสอนศิลปะแก่เด็กไม่จำเป็นต้อง
เป็นผู้มีความสามารถพิเศษ แต่ควรเป็น
ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ถึงความมุ่งหมาย
และวิธีการที่ถูกต้องของการสอนศิลปะ
2. ครูเป็นผู้เร้าให้เด็กเกิดความสนใจ ความ
ต้องการที่จะทำ เป็นผู้คอยสังเกตแนะนำ ช่วย
เหลือให้เด็กได้แสดงออก และสร้างสรรค์เต็มที่
ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. ครูไม่เห็นคุณค่าของความรู้ความเข้าใจ
ในเรื่องพัฒนาการและความเจริญงอกงาม
ของเด็ก

3. ครูผู้สอนตระหนักดีในความรู้ความสำคัญ
ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการและความเจริญ
งอกงาม ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ
ของเด็ก

ประโยชน์

1. ไม่คำนึงถึงคุณค่าในชีวิตประจำวันของเด็ก

1. ช่วยให้เด็กซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปะที่จะช่วย
ปรับปรุงบุคลิกภาพส่วนตัว บ้าน โรงเรียน
ชุมชนให้ดีขึ้น

2. ไม่มีกรโย่งประสมการทางศิลปะเข้าไป
สู่ชีวิตจริงในบ้านและในสังคม

2. เน้นถึงการนำศิลปะศึกษาไปใช้ในการปรับปรุง
ส่งเสริมความเป็นอยู่ในบ้านและในสังคมด้วย

ศิลปะศึกษาแนวเก่า

ศิลปะศึกษาแนวใหม่

การลอกแบบ

การแสดงออกด้วยตนเอง

เด็กได้แสดงออกโดยอาศัยความคิดของคนอื่น

เด็กได้แสดงออกตามพัฒนาการของวัย

เป็นผู้ของคอยฟังคนอื่น

เป็นผู้พึ่งพาอาศัยตนเอง

จึงมีความคับข้องใจเพราะเป็นธรรมชาติ
กลายเป็นคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
ชอบเก็บตัว

ได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างรวบรัด
เป็นผู้มีความคิดอิสระ มีความ
ยืดหยุ่นไม่แข็งกระด้าง

คอยแต่จะตามแบบที่คนอื่นสร้างไว้ให้

เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีเหตุผล

เป็นตัวของตัวเอง

ขาดความคิดริเริ่ม ขาดความคิด
ของตนเอง และปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่ง
แวดล้อมได้ยาก

จึงปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
ใหม่ได้ง่าย มีความก้าวหน้าและได้รับ
ผลสำเร็จในชีวิต⁷

จากที่กล่าวสรุปมาทั้งหมดจะเห็นว่า วิชาศิลปศึกษาแตกต่างจากวิชาอื่นเป็นอันมาก ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา เวลาสอนเลข เราよ่อมจัดเนื้อหาวิชาให้เด็กเรียนจากง่ายไปหายาก เช่นให้เด็กได้หัดนับ หัดเขียนตัวเลข หัดบวก ลบ คูณ หาร ไปตามลำดับ เด็กที่เรียนในชั้นหนึ่ง ย่อมได้เรียนเนื้อหาที่แตกต่างกับอีกชั้นหนึ่ง ส่วนวิชาศิลปศึกษานั้น ไม่ว่าเด็กจะอยู่ชั้นไหน เนื้อหาของวิชาที่สอนย่อมคงที่ ครูชั้นประถมหนึ่งอาจจะสอนให้เด็กวาดรูปคน ครูมัธยมก็คงให้วาดรูปคน เหมือนกัน แต่รูปคนของเด็กประถม กับรูปคนของเด็กมัธยมย่อมมีรูปร่างลักษณะแตกต่างกัน ลักษณะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความคิดเห็น และความสามารถในการแสดงออกของเด็กในวัยต่าง ๆ กล่าวสั้น ๆ ก็คือเนื้อหาของศิลปศึกษานั้นคงที่ กล่าวคือครูจะต้องสอนให้เด็กแสดงออกทางศิลป์โดยอาศัยสิ่งแวดล้อม เป็นเนื้อหาของวิชา เมื่อเนื้อหาของศิลปศึกษาที่อยู่ที่อยู่นี้ ความแตกต่างระหว่างชั้นต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับ "ลักษณะที่เด็กแสดงออก" ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งของที่เด็กใช้สำหรับแสดงออก หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความสำคัญของการสอนศิลปศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับการแสดงออก "อย่างไร" ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการแสดง "อะไร" ออกมา⁸

⁷ ประสาร มาลากุล , "ศิลปศึกษาสำหรับชั้นประถม" วิทยานิพนธ์ปริญาตรี คณะครุศาสตร์ (2500) หน้า 16 - 21.

⁸ กอ สวัสดิพิบูลย์ , "วิธีสอนศิลปศึกษา" , วารสารศูนย์ศึกษา , 34 (พฤศจิกายน 2499) หน้า 16.

ถึง เหตุผลและความสำคัญในการสอนศิลปะศึกษาในชั้นประถม ว่ามีความสำคัญต่อเด็ก ในการเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างตัวของเด็กเองและสิ่งแวดล้อมนั้น ครูที่สอน ศิลปะศึกษาจำเป็นจะต้องเรียนรู้ขั้นตอนการพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เพื่อจะรู้ว่าเด็กในวัยใดมีพัฒนาการ อย่างไร เพื่อจะได้ให้การช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง ในต่างประเทศได้มีผู้ทำการศึกษเกี่ยวกับ พัฒนาการทางศิลปะของเด็กหลายรายด้วยกัน แต่ที่มีชื่อเสียงและเป็นหลักในการศึกษาทางด้านนี้ก็คือ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld)⁹ ได้ทำการศึกษากับเด็กตะวันตก ได้ผล ปรากฏออกมาดังนี้ คือ

1. ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) อายุประมาณ 2 - 4 ปี
2. ขั้นการเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stage) อายุ 4 - 7 ปี
3. ขั้นการเขียนภาพที่คล้ายของจริง (Schematic Stages) อายุ 7 - 9 ปี
4. ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) อายุ 9 - 11 ปี
5. ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) อายุ 11 - 13 ปี

จากผลการค้นคว้าของ Lowenfeld นี้ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะลองศึกษาเด็กไทย ดูบ้างว่าจะมีขั้นตอนการพัฒนาการทางศิลปะเป็นไปตามหลักการของ Lowenfeld หรือไม่ โดยเฉพาะแต่ เด็กที่เรียนศิลปะตามแนวใหม่เท่านั้น แต่รวมถึงเด็กที่เรียนศิลปะตามแนวเก่าด้วย เพราะศิลปะศึกษา ไม่ใช่เป็นวิชาเฉพาะ แต่เป็นวิชาซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชาอื่น ๆ เช่น การอ่าน การเขียน เป็นต้น ดังนั้นจากการที่ครูผู้สอนได้รู้ว่าเด็กในชั้นของตน มีขั้นตอนการพัฒนาการทางศิลปะดำเนินไปถึงขั้นใด ก็จะเป็นประโยชน์ในการจัดบทเรียนวิชาอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับขั้นตอนพัฒนาการของเด็ก อันจะเป็นการ ช่วยให้การเรียนประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

⁹ Viktor Lowenfeld, Creative and Mental Growth (3rd ed., New York : The Macmillan Company, 1957)

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่เรียนศิลปตามแนวเก่าและแนวใหม่

สมมติฐานในการวิจัย

นักเรียนที่เรียนศิลปตามแนวเก่าและแนวใหม่ควรมีขั้นพัฒนาการทางศิลปะแตกต่างกันโดยส่วนรวม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตดังนี้

1. ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.1 - ป.4) จากโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเรียนศิลปศึกษาตามแนวใหม่ และโรงเรียนสมถวิลราชดำริ ซึ่งเรียนศิลปศึกษาตามแนวเก่า
2. โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ทั้งสองโรงเรียน เป็นโรงเรียนราษฎร์ และเป็นสหศึกษา
3. ข้อสอบที่ใช้ทำขึ้นเอง โดยอาศัยเกณฑ์การเลือกหัวข้อเรื่อง และวัสดุที่จะใช้ในการทดสอบ จากหลักเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld)¹⁰ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะกับเด็กนักเรียนไทย โดยข้อสอบประกอบด้วย
 - 3.1 เป็นข้อสอบที่คั่งหัวข้อเรื่องให้เด็กวาดภาพเรื่อง "โรงเรียนของเรา"
 - 3.2 เป็นข้อสอบที่ให้นักเรียนวาดภาพโดยอิสระตามใจชอบ

¹⁰ Viktor Lowenfeld, op. cit., p.p. 118- 19, 121, 165- 66, 200- 01

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึงเพศหรือความรู้ทางวิชาศิลปะของครูผู้สอน แต่คำนึงเฉพาะความรู้ ความเข้าใจ ถึงความมุ่งหมาย และวิธีการที่ถูกต้องของการสอนศิลปะศึกษาของผู้สอนเท่านั้น

2. นักเรียนทั้งสองโรงเรียน คือทั้งโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนสมถวิล มีฐานะทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่แตกต่างกัน

3. เวลาเช้าหรือบ่ายไม่มีผลต่อการทำการทดสอบของนักเรียน

4. การพิจารณาภาพอยู่ภายใต้คำแนะนำและตัดสินของผู้เชี่ยวชาญทางการสอนศิลปะศึกษาในชั้นประถม

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

1. เนื่องจากศิลปะศึกษาแนวใหม่ยังไม่เป็นที่เข้าใจแพร่หลาย ทั้งทางด้านจุดมุ่งหมายและวิธีการสอน ดังนั้นจึงอาจมีข้อบกพร่องในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 ครูผู้สอนอาจจะไม่มีความเข้าใจขบวนการของศิลปะศึกษาแนวใหม่ไม่

เพียงพอ

1.2 การจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนอาจจะยังไม่รัดกุมพอ

1.3 การวิจัยครั้งนี้ใช้เกณฑ์การพิจารณาภาพจากหลักที่ชาวตะวันตกค้นคว้าไว้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากเด็กชาวตะวันตก เมื่อนำมาใช้กับเด็กไทยอาจคลาดเคลื่อนไปบ้าง

2. การสุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ในวงจำกัด อาจจะไม่ได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นตัวแทนที่แท้จริง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากผลการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. เป็นประโยชน์กับครูผู้สอนศิลปศึกษาในการเลือกวิธีสอน ที่จะช่วยให้นักเรียน มีพัฒนาการทางศิลปะได้เต็มตามศักยภาพ
2. เป็นประโยชน์สำหรับครูในการเชื่อมโยงศิลปศึกษาเข้ากับวิชาอื่น ๆ เพื่อช่วย ให้การสอนได้ผลยิ่งขึ้น
3. เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารการศึกษาชั้นสูง ช่วยให้ทราบถึงผลดีอันจะเกิดกับ นักเรียนที่เรียนศิลปศึกษาตามแนวใหม่ เพื่อให้การสนับสนุนและปรับปรุงการสอนศิลปศึกษาใน สถาบันของตนได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป ที่การวิจัยนี้จะช่วยยืนยันให้เห็นชัดว่าศิลปศึกษา เป็นวิชาที่มีความสำคัญมากเทียบเท่ากับวิชาการอื่น ๆ เพราะช่วยให้เด็กได้พัฒนาการในทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา

คำจำกัดความ

006507

ศิลปศึกษาแนวใหม่ หมายถึง ศิลปศึกษาที่มีลักษณะดังนี้

1. ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน
2. ให้ผู้เรียนได้เรียนโดยการกระทำและแสดงออก คือวิธีการที่เด็กแสดงออก มากกว่ารูปร่างหรือเนื้อหาของผลงานที่ปรากฏ
3. ส่งเสริมการทำงานทั้งส่วนตัวและเป็นหมู่
4. ถือว่าศิลปศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของ โปรแกรมการสอนทุก ๆ วิชา
5. การประเมินผล คือเอาพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนเป็นเกณฑ์
6. เน้นการนำศิลปศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ศิลปศึกษาแนวเก่า หมายถึง ศิลปศึกษาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ฝึกทักษะและอวัยวะเพียงบางส่วน

2. ผลงานเน้นความถูกต้องและสวยงาม
3. การสอนให้เด็กทำตามคำสั่ง ลอกแบบจากครูผู้สอน มีการทำงานแต่เพียงลำพัง
4. การสอนแยกออกไปเป็นวิชาพิเศษทางหาก
5. การประเมินผลเพ่งเล็งความถูกต้อง ถือเอามาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์
6. ไม่มีการโยกประสบการณ์ทางศิลปะไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

โรงเรียนที่สอนศิลปะแนวใหม่ หมายถึง โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนที่สอนศิลปะแนวเก่า หมายถึง โรงเรียนสมถวิล ราชดำริ

นักเรียนที่เรียนศิลปศึกษาแนวใหม่ หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ง. ประถมปีที่ 2 จ. ประถมปีที่ 3 ข. และประถมปีที่ 4 ข. ประจำปีการศึกษา 2514

นักเรียนที่เรียนศิลปศึกษาแนวเก่า หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสมถวิล ราชดำริ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ข. ประถมปีที่ 2 ข. ประถมปีที่ 3 ก. และประถมปีที่ 4 ก. ประจำปีการศึกษา 2514

ชั้นพัฒนาการทางศิลปะ ในที่นี้หมายถึงชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพเท่านั้น